

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

E-Learning E-Learning E-Learning E-Learning E-Learning E-Learning E-Learning

η ΙΑΤΡΙΚΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ και ΒΙΟΗΘΙΚΗ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Κέντρο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης του Ε.Κ.Π.Α. σας καλωσορίζει στο Πρόγραμμα Συμπληρωματικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης και συγκεκριμένα πρόγραμμα επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης με τίτλο «**Ιατρική Δεοντολογία και Βιοηθική**».

Η ανάγκη συνεχούς επιμόρφωσης και πιστοποίησης επαγγελματικών δεξιοτήτων οδήγησε το Κέντρο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών στο σχεδιασμό των πρωτοποριακών αυτών Προγραμμάτων Επαγγελματικής Επιμόρφωσης και Κατάρτισης, με γνώμονα τη **διασύνδεση της θεωρητικής με την πρακτική γνώση**, αναπτύσσοντας κυρίως, την εφαρμοσμένη διάσταση των επιστημών στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία.

Η ανάπτυξη των προγραμμάτων στηρίχτηκε κυρίως:

- ▶ στην **εμπειρία του Ε.Κ.Π.Α.** από πιλοτικά προγράμματα, τα οποία αποτέλεσαν το εφαλτήριο για τη δημιουργία των Προγραμμάτων Επαγγελματικής Επιμόρφωσης και Κατάρτισης,
- ▶ στη **γνώση των καθηγητών του**, αλλιά και καθηγητών άλλων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων,
- ▶ στην **πρακτική εμπειρία** ειδικευμένων επιστημόνων διεθνούς κύρους,
- ▶ στην **άρτια και σύγχρονη υλικοτεχνική υποδομή** του Ιδρύματος.

Ο σχεδιασμός των προγραμμάτων έγινε με γνώμονα τη δυνατότητα αναγνώρισης και μεταφοράς πιστωτικών μονάδων, με βάση το Ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς πιστωτικών μονάδων ECVET.

Στη συνέχεια, σας παρουσιάζουμε αναλυτικά το πρόγραμμα σπουδών για το πρόγραμμα επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης: «**Ιατρική Δεοντολογία και Βιοηθική**», τις προϋποθέσεις συμμετοχής σας σε αυτό, καθώς και όλες τις λεπτομέρειες που πιστεύουμε ότι είναι χρήσιμες, για να έχετε μια ολοκληρωμένη εικόνα του προγράμματος.

2. ΔΙΑΠΙΣΤΕΥΣΕΙΣ: ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ Ε.ΚΕ.ΠΙΣ. – ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ DQS DIN EN ISO 9001:2008

▶ Πιστοποίηση Ε.ΚΕ.ΠΙΣ.

Το Κέντρο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης του Ε.Κ.Π.Α. είναι πιστοποιημένο (Κ.Π. 12151701) από τον επίσημο εθνικό φορέα για την ανάπτυξη, εφαρμογή και παρακολούθηση του Εθνικού Συστήματος Πιστοποίησης της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης στην Ελλάδα (**Ε.ΚΕ.ΠΙΣ.**), από τον Οκτώβριο του 2001. Σε συνέχεια της πρώτης απόφασης πιστοποίησης, και σύμφωνα με τις προβλεπόμενες διαδικασίες σχετικά με την εφαρμογή του Συστήματος Παρακολούθησης και Αξιολόγησης, το Κέντρο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης του Ε.Κ.Π.Α. λαμβάνει σε ετήσια βάση, Βεβαίωση Ανανέωσης Πιστοποίησης.

Από το 2011, ο ΕΟΠΠΕΠ αποτελεί το διάδοχο φορέα της συγχώνευσης του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων (Ε.Ο.Π.Π.), του Εθνικού Κέντρου Πιστοποίησης Δομών Διά Βίου Μάθησης (Ε.Κ.Ε.Π.Ι.Σ.) και του Εθνικού Κέντρου Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Κ.Ε.Π.). Ο Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. είναι από τους πρώτους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα (ΝΠΙΔ) που έχει λάβει Διάκριση Αριστείας, σύμφωνα με το διεθνώς αναγνωρισμένο μοντέλο Αριστείας EFQM (The European Foundation of Quality Management).

Ο ΕΟΠΠΕΠ έχει χορηγήσει στο Κέντρο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης του ΕΚΠΑ

άδεια Κέντρου Δια Βίου Μάθησης² (ΚΔΒΜ²) με Ειδικό Κωδικό Αριθμό: 12151701.

Τόσο η Πιστοποίηση Συστήματος Διαχείρισης Ποιότητας όσο και η Πιστοποίηση από τον ΕΟΠΠΕΠ τεκμηριώνουν με αντικειμενικό τρόπο την ικανότητα του Οργανισμού να παρέχει εκπαιδευτικά προγράμματα με συνέπεια, διασφαλίζοντας συγχρόνως, τη διαρκή βελτίωσή του και την ικανοποίηση των απαιτήσεων των καταρτιζομένων.

Η υιοθέτηση και εφαρμογή των αρχών του πλαισίου (EQAVET) συμβάλλει στην οικοδόμηση αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των διαφόρων συστημάτων, ώστε να είναι ευκολότερο για μια χώρα να δέχεται και να αναγνωρίζει τις δεξιότητες και τις ικανότητες που αποκτήθηκαν από τους εκπαιδευόμενους σε άλλες χώρες και μαθησιακά περιβάλλοντα.

► Πιστοποίηση DQS DIN EN ISO 9001:2008

Το Πρόγραμμα Συμπληρωματικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (e-learning) του Κέντρου Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης του Ε.Κ.Π.Α., από τον Ιούλιο του 2008, και μετά από σχετική αξιολόγησή του από τον Ελληνικό Οργανισμό Τυποποίησης (ΕΛ.Ο.Τ.), διαθέτει Πιστοποίηση Διαχείρισης Συστήματος Ποιότητας, σύμφωνα με το πρότυπο ΕΛΟΤ EN ISO 9001:2008. Από τον Απρίλιο του 2012 διαθέτει Πιστοποίηση Διαχείρισης Συστήματος Ποιότητας από το **Φορέα Πιστοποίησης DQS σύμφωνα με το πρότυπο DIN EN ISO 9001:2008.**

Η συγκεκριμένη πιστοποίηση τεκμηριώνει με αντικειμενικό τρόπο την ικανότητα του Οργανισμού να παρέχει προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης με συνέπεια, διασφαλίζοντας συγχρόνως, την ικανοποίηση των απαιτήσεων του καταρτιζόμενου. Παράλληλα, η εφαρμογή του συστήματος, μεριμνά για την τήρηση επιμέρους διεργασιών που εξασφαλίζουν τη διαρκή βελτίωσή του, καθώς και τη συμμόρφωσή του σύμφωνα με τις απαιτήσεις του τελικού αποδέκτη των παρεχομένων υπηρεσιών εκπαίδευσης.

3. ΣΥΣΤΗΜΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ECVET

Το ECVET (European Credit System for Vocational Education and Training) είναι το Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς Πιστωτικών Μονάδων στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Εισήχθη το 2009 με την Ευρωπαϊκή οδηγία 2009/C 155/2. Το ECVET αποτελεί ένα τεχνικό πλαίσιο για τη μεταφορά, την αναγνώριση και τη συσσώρευση των μαθησιακών αποτελεσμάτων ενός προσώπου με σκοπό την απόκτηση επαγγελματικού προσόντος.

Η εφαρμογή του ECVET στο Κέντρο e-learning περιλαμβάνει:

- Την περιγραφή των τίτλων σπουδών σε ενότητες μαθησιακών αποτελεσμάτων με την απόδοση βαθμών ECVET.

Δομικό συστατικό του ECVET είναι η περιγραφή των προγραμμάτων σε ενότητες μαθησιακών αποτελεσμάτων, όπου κάθε ενότητα περιλαμβάνει συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που θα πρέπει να κατακτήσει ο εκπαιδευόμενος. Η κατάκτηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων κάθε ενότητας αξιολογείται μέσω κατάλληλων ασκήσεων αξιολόγησης.

- Την διαδικασία μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων.

Σε κάθε ενότητα μαθησιακών αποτελεσμάτων αποδίδονται βαθμοί ECVET, με βάση τον εκτιμώμενο

χρόνο ενασχόλησης του σπουδαστή με τα προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης. Η χρήση των πιστωτικών βαθμών ECVET επιτρέπει την αναγνώριση, μεταφορά και συσσώρευση πιστωτικών μονάδων μεταξύ προγραμμάτων από διαφορετικά εκπαιδευτικά κέντρα. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι οι σπουδαστές του Κέντρου, θα μπορούν να αναγνωρίσουν μαθήματα που έχουν ολοκληρώσει στα πλαίσια των προγραμμάτων επιμόρφωσης και εξειδίκευσης. Η αναγνώριση μαθημάτων προϋποθέτει τη σύναψη διμερών συμφωνιών μεταξύ του Κέντρου e-learning και εκπαιδευτικών φορέων του εξωτερικού. Οι συμφωνίες ECVET που αφορούν την αναγνώριση και μεταφορά μαθημάτων θα ανακοινώνονται στην ιστοσελίδα του Κέντρου.

- **Το συμπλήρωμα πιστοποιητικού Europass.**

Το συμπλήρωμα πιστοποιητικού Europass είναι ένα έγγραφο που συνοδεύει το πιστοποιητικό επιμόρφωσης που απονέμεται με την ολοκλήρωση του προγράμματος και το οποίο περιγράφει αναλυτικά το πρόγραμμα επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης (μαθήματα, διάρκεια, βαθμοί ECVET, προϋποθέσεις εισαγωγής, διαδικασία αξιολόγησης). Το συμπλήρωμα πιστοποιητικού Europass συμβάλει στην αξία του χορηγούμενου πιστοποιητικού και μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους απόφοιτους για την εύρεση εργασίας ή τη συνέχιση των σπουδών τους.

4. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι ραγδαίες πρόοδοι των βιολογικών επιστημών και οι τεχνολογικές εφαρμογές τους έχουν αναδείξει τη σημασία των ηθικών, κοινωνικών και νομικών σχετικών προβλημάτων και την ανάγκη διεπιστημονικής αντιμετώπισής τους. Η Βιοηθική αποτελεί το πεδίο συνάντησης και διαλόγου μεταξύ διαφορετικών επιστημονικών προσεγγίσεων αυτών των προβλημάτων και η ανάπτυξή της –από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1970- αποδεικνύει το έντονο ενδιαφέρον για ό,τι έχει ονομασθεί «υπεύθυνη επιστήμη» (responsible science).

Ειδικά οι εφαρμογές της τεχνολογίας στην Ιατρική έχουν οδηγήσει σε μια ριζική ανανέωση με νέα θεματολογία της Ιατρικής Δεοντολογίας και, κατ' επέκταση, του Ιατρικού Δικαίου. Με βάση το νέο πρότυπο της αυτονομίας του ασθενούς και μεταφέροντας τις σύγχρονες επεξεργασίες της Βιοηθικής, τόσο η δεοντολογία όσο και το δίκαιο επιχειρούν σήμερα να ρυθμίσουν τομείς όπως οι μεταμοσχεύσεις, η τεχνητή παράταση της ζωής, η υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, η «βελτίωση» του οργανισμού, η χρήση γενετικών δεδομένων στην υγεία, η προκλινική και η κλινική έρευνα κ.λπ. Πρόκειται για περιοχές όπου η ιατρική πράξη πρέπει να αναμετρηθεί με ιδιαίτερα λεπτές σταθμίσεις αξιών, καθώς οι δυνατότητες που της παρέχει η τεχνολογία είναι εξαιρετικές. Αντίστοιχα, αυτό οδηγεί σε μια πολύ περισσότερο επεξεργασμένη αντίληψη της ευθύνης του ιατρού (αλλά και των επαγγελματιών υγείας), δηλαδή στον εντοπισμό των πρακτικών συνεπειών της ρύθμισης.

Το πρόγραμμα αυτό παρουσιάζει τις βασικές κατευθύνσεις της σύγχρονης Ιατρικής Δεοντολογίας, ως κλάδου της Βιοηθικής, επικεντρώνοντας στα κανονιστικά ζητήματα που συναντά κανείς σε ένα ευρύ φάσμα ιατρικών πράξεων. Στο πλαίσιο αυτής της παρουσίασης, γίνεται αναφορά και στο ισχύον δίκαιο –ώστε να είναι σαφείς οι επιλογές της ειδικής νομοθεσίας μας- χωρίς όμως να περιορίζεται ο ηθικός προβληματισμός και η συζήτηση εναλλακτικών επιλογών.

Στη δομή του προγράμματος, προηγείται ένα μάθημα βασικών εννοιών, στο οποίο αναλύονται ζητήματα που αφορούν συμβατικές και ειδικές ιατρικές πράξεις. Ακολουθούν δύο χωριστά μαθήματα

για τη βιοιατρική έρευνα (προκλινική και κλινική) και για την ανθρώπινη αναπαραγωγή, όπου τα ζητήματα Βιοηθικής –λόγω της συνθετότητάς τους- συγκεντρώνουν ιδιαίτερη προσοχή στον διεθνή προβληματισμό και, κυρίως, προετοιμάζουν τη μελλοντική εξέλιξη της Ιατρικής Δεοντολογίας

Το πρόγραμμα αναφέρεται σε Γιατρούς όλων των ειδικοτήτων, Νοσηλευτές / Μαίες, Φαρμακοποιούς, Βιολόγους, Διοικητικά στελέχη /υπαλλήλους νοσοκομείων, διαγνωστικών κέντρων, άλλων μονάδων υγείας, φαρμακοβιομηχανιών, Δικηγόρους, δικαστές. Ασφαλώς βέβαια, έχει ενδιαφέρον και για απόφοιτους άλλων ειδικοτήτων όπως: Φιλοσοφικής, Κοινωνικών επιστημών, Παιδαγωγικών σπουδών και Παραϊατρικών επαγγελμάτων.

5. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΠΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΔΕΚΤΟΙ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ - ΤΡΟΠΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

Η έναρξη του Προγράμματος γίνεται με δημόσια αναγγελία (τόσο στον Τύπο, όσο και στο Διαδίκτυο), όπου καθορίζονται οι διαδικασίες που απαιτούνται για την ένταξη του ενδιαφερόμενου στο Πρόγραμμα.

Αίτηση συμμετοχής μπορούν να υποβάλουν:

- ▶ απόφοιτοι ΑΕΙ και ΑΤΕΙ της ημεδαπής και της αλλοδαπής
- ▶ απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με συναφή στο αντικείμενο εργασιακή εμπειρία και ενδιαφέροντα

Η αίτηση συμμετοχής υποβάλλεται ηλεκτρονικά, μέσω της ιστοσελίδας <https://elearn.elke.uoa.gr>.

6. ΤΟ ΧΟΡΗΓΟΥΜΕΝΟ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ

Η επιτυχής ολοκλήρωση των **τριών (3) θεματικών ενοτήτων** που περιλαμβάνει το συγκεκριμένο πρόγραμμα, οδηγεί στη χορήγηση **Πιστοποιητικού Επιμόρφωσης** στο γνωστικό αντικείμενο «**Ιατρική Δεοντολογία και Βιοηθική**» συνοδευόμενου από το Συμπλήρωμα Πιστοποιητικού Europass.

7. ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ, ΒΑΘΜΟΙ ECVET ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΣ ΦΟΙΤΗΣΗΣ

Η χρονική διάρκεια του Προγράμματος είναι **πέντε (5) μήνες**, ενώ ο απαιτούμενος “χρόνος ενασχόλησης” εκτιμάται στις **100 ώρες** και αντιστοιχεί σε **8,33 βαθμούς ECVET**.

Η οργάνωση της δομής του εξ Αποστάσεως επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης προγράμματος βασίζεται σε μαθήματα/θεματικές ενότητες. Κάθε μάθημα περιλαμβάνει συγκεκριμένες διδακτικές ενότητες και κάθε διδακτική ενότητα αποτελεί το μικρότερο εκπαιδευτικό αντικείμενο που αξιολογείται αυτοτελώς ως προς τις αποκτηθείσες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες. Τέλος, κάθε θεματική ενότητα/μάθημα αποτελείται από διδακτικές ενότητες που όλες μαζί αποτελούν μια ολοκληρωμένη ενότητα μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Η εκτίμηση του απαιτούμενου χρόνου σε ώρες αποσκοπεί στην διευκόλυνση των ενδιαφερομένων αναφορικά με τον υπολογισμό του χρόνου ενασχόλησής τους με το πρόγραμμα επαγγελματικής

επιμόρφωσης και κατάρτισης. Τα παραπάνω βασίζονται σε εκτιμώμενα στοιχεία, ενώ, όπως είναι ευνόητο, η τελική εκτίμηση του χρόνου ενασχόλησης του εκπαιδευομένου, υπόκειται σε υποκειμενικά στοιχεία, όπως για παράδειγμα το προηγούμενο γνωστικό του επίπεδο και η προσωπική ικανότητα αφομοίωσης γνώσεων.

Το συνολικό κόστος φοίτησης είναι **600 ευρώ**. Τα δίδακτρα καταβάλλονται σε τραπεζικό λογαριασμό και εκδίδεται απόδειξη είσπραξης στα στοιχεία του μετέχοντα.

8. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ

Τα προαπαιτούμενα για την παρακολούθηση του Προγράμματος από τους εκπαιδευόμενους είναι:

- ▶ **Πρόσβαση στο Διαδίκτυο**
- ▶ **Κατοχή προσωπικού e-mail**
- ▶ **Βασικές γνώσεις χειρισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών**

9. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Το περιεχόμενο της κάθε θεματικής ενότητας και ανάλογα το πρόγραμμα επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης, μπορεί να περιλαμβάνει:

- ▶ **Θεωρία εμπλουτισμένη με εικόνες και links**
- ▶ **Παραδείγματα - Υποδειγματικές Ασκήσεις**
- ▶ **Μελέτες Περίπτωσης**
- ▶ **Σχήματα-Διαγράμματα-Πίνακες**
- ▶ **Πρόσθετη Βιβλιογραφία και Δικτυογραφία**
- ▶ **Βιντεοπαρουσιάσεις**
- ▶ **Μαγνητοσκοπημένες Διαλέξεις**
- ▶ **Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης**
- ▶ **Links σε Εξωτερικές Ιστοσελίδες**
- ▶ **Πρόσθετα Αρχεία pdf - excel - powerpoint**

Μέσω του συγκεκριμένου τρόπου παρουσίασης των θεματικών ενότητων επιτυγχάνεται η εμπέδωση της θεωρίας με έναν πιο εποικοδομητικό τρόπο απ' ότι σε ένα "παραδοσιακού" τύπου έντυπο.

Παράλληλα, η δομή των μαθημάτων είναι διαμορφωμένη, έτσι ώστε το εκπαιδευτικό υλικό να:

- ▶ **καθοδηγεί το σπουδαστή στη μελέτη του,**
- ▶ **προάγει την αλληλεπίδραση του σπουδαστή με το μαθησιακό υλικό,**
- ▶ **επεξηγεί δύσκολα σημεία και έννοιες,**
- ▶ **αξιολογεί και ενημερώνει το σπουδαστή για την πρόοδο του,**
- ▶ **εξειδικεύει τις θεωρητικές γνώσεις με τη χρήση πρακτικών εφαρμογών.**

10. ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η διδασκαλία στα προγράμματα εξ αποστάσεως επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης του Κέντρου Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης του Ε.Κ.Π.Α. διεξάγεται μέσω του διαδικτύου, προσφέροντας στον εκπαιδευόμενο «αυτονομία», δηλαδή δυνατότητα μελέτης ανεξαρτήτως περιοριστικών παραγόντων, όπως η υποχρέωση της φυσικής του παρουσίας σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο.

Το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος διατίθεται σταδιακά, ανά διδακτική ενότητα, μέσω ειδικά διαμορφωμένων ηλεκτρονικών τάξεων. Κατά την εξέλιξη κάθε θεματικής ενότητας αναρτώνται σε σχετικό link οι απαραίτητες για την ομαλή διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας ανακοινώσεις, όπως:

- ▶ **Το Χρονοδιάγραμμα υποβολής των ασκήσεων** το οποίο περιλαμβάνει τις ημερομηνίες διάθεσης των ενοτήτων και τις προθεσμίες υποβολής των αντίστοιχων tests,
- ▶ **Ο Οδηγός Μελέτης** ανά Διδακτική Ενότητα που στοχεύει στην διευκόλυνση της οργάνωσης της μελέτης του εκπαιδευόμενου,
- ▶ **Η Τελική Εργασία** η οποία διατίθεται κατά την ολοκλήρωση της θεματικής ενότητας (εφόσον το απαιτεί η φύση του μαθήματος) και αφορά το σύνολο της διδακτέας ύλης.

Ο εκπαιδευόμενος, αφού ολοκληρώσει τη μελέτη της εκάστοτε διδακτικής ενότητας, καλείται να υποβάλει ηλεκτρονικά, το αντίστοιχο τεστ. Τα τεστ περιλαμβάνουν ερωτήσεις αντιστοίχισης ορθών απαντήσεων, πολλαπλής επιλογής, αληθούς/ψευδούς δήλωσης, ή upload, όπου ο εκπαιδευόμενος θα πρέπει να διατυπώσει και να επισυνάψει την απάντησή του.

Παράλληλα, παρέχεται **πλήρης εκπαιδευτική υποστήριξη** δεδομένου ότι ο εκπαιδευόμενος μπορεί να απευθύνεται ηλεκτρονικά (για το διάστημα που διαρκεί το εκάστοτε μάθημα) στον ορισμένο εκπαιδευτή του, μέσω ενσωματωμένου στην πλατφόρμα ηλεκτρονικού συστήματος επικοινωνίας, για την άμεση επίλυση αποριών σχετιζόμενων με τις θεματικές ενότητες και τις ασκήσεις αξιολόγησης. Τέλος, το εκπαιδευτικό υλικό παρέχεται και σε ηλεκτρονική μορφή (e-book), προκειμένου να διευκολυνθούν οι εκπαιδευόμενοι σε περιπτώσεις που προτιμούν την έντυπη έκδοσή του.

11. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ (HELP DESK)

Μέσω του ενσωματωμένου στην εκπαιδευτική πλατφόρμα συστήματος επικοινωνίας, ο εκπαιδευόμενος έχει επίσης τη δυνατότητα να απευθυνθεί στην Διοικητική ή Τεχνική Υποστήριξη του προγράμματος, ανάλογα με τη φύση του ζητήματος που τον απασχολεί.

12. ΤΡΟΠΟΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗΣ

Σε κάθε διδακτική ενότητα ο εκπαιδευόμενος θα πρέπει να επιλύει και να υποβάλλει ηλεκτρονικά το αντίστοιχο τεστ, τηρώντας το χρονοδιάγραμμα που έχει δοθεί από τον εκπαιδευτή του. Η βαθμολογία προηγούμενων διδακτικών ενοτήτων ανακοινώνεται στον εκπαιδευόμενο πριν την προθεσμία υποβολής του τεστ της επόμενης ενότητας. Η κλίμακα βαθμολογίας κυμαίνεται από 0 έως 100%. Συνολικά, η βαθμολογία κάθε θεματικής ενότητας προκύπτει κατά το 60% από τις ασκήσεις αξιολόγησης και κατά το υπόλοιπο 40% από την τελική εργασία, η οποία εκπονείται στο

τέλος του συγκεκριμένου μαθήματος και εφόσον το απαιτεί η φύση αυτού.

Η χορήγηση του **Πιστοποιητικού Επιμόρφωσης** πραγματοποιείται, όταν ο εκπαιδευόμενος λάβει σε όλα τα μαθήματα βαθμό μεγαλύτερο ή ίσο του 50%. Σε περίπτωση που η συνολική βαθμολογία ενός ή περισσότερων μαθημάτων δεν ξεπερνά το 50%, ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα επανεξέτασης των μαθημάτων αυτών μετά την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας του προγράμματος. Η βαθμολογία που θα συγκεντρώσει κατά τη διαδικασία επανεξέτασής του είναι και η οριστική για τα εν λόγω μαθήματα, με την προϋπόθεση ότι ξεπερνά εκείνη που συγκέντρωσε κατά την κανονική διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σε διαφορετική περίπτωση διατηρείται η αρχική βαθμολογία.

13. ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ - ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ

Πέρα από την επιτυχή ολοκλήρωση του προγράμματος για τη χορήγηση του Πιστοποιητικού απαιτούνται τα εξής:

▶ Συμμετοχή του εκπαιδευόμενου στη διαδικασία Δειγματοληπτικού Ελέγχου Ταυτοποίησης

Η διαδικασία Δειγματοληπτικού Ελέγχου Ταυτοποίησης Εκπαιδευόμενου στοχεύει στη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχομένων εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, εξουσιοδοτημένο στέλεχος του Κέντρου Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης του Ε.Κ.Π.Α., επικοινωνεί τηλεφωνικώς με ένα τυχαίο δείγμα εκπαιδευόμενων, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν συμμετείχαν στις εκπαιδευτικές διαδικασίες του προγράμματος, εάν αντιμετώπισαν προβλήματα σε σχέση με το εκπαιδευτικό υλικό, την επικοινωνία με τον ορισμένο εκπαιδευτή τους, καθώς και με τη γενικότερη μαθησιακή διαδικασία. Η τηλεφωνική επικοινωνία διεξάγεται με την ολοκλήρωση του εκάστοτε προγράμματος, ενώ η μέση χρονική διάρκειά της συγκεκριμένης διαδικασίας είναι περίπου 2-3 λεπτά. Σε περίπτωση μη συμμετοχής του εκπαιδευόμενου στη διαδικασία Δειγματοληπτικού Ελέγχου Ταυτοποίησης, εφόσον κληθεί, ή μη ταυτοποίησής του κατά τη διεξαγωγή της, δεν χορηγείται το πιστοποιητικό σπουδών, ακόμα και αν έχει ολοκληρώσει επιτυχώς την εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία.

▶ Συμμετοχή του εκπαιδευόμενου στη διαδικασία Δειγματοληπτικού Ελέγχου Εγγράφων

Ο δειγματοληπτικός έλεγχος εγγράφων διασφαλίζει την εγκυρότητα των στοιχείων που έχει δηλώσει ο εκπαιδευόμενος στην αίτηση συμμετοχής του στο Πρόγραμμα και βάσει των οποίων έχει αξιολογηθεί και εγκριθεί η αίτηση συμμετοχής του σε αυτό.

Κατά τη διάρκεια ή μετά το πέρας του προγράμματος, πραγματοποιείται δειγματοληπτικός έλεγχος εγγράφων από τη Γραμματεία. Ο εκπαιδευόμενος θα πρέπει να είναι σε θέση να προσκομίσει τα απαραίτητα δικαιολογητικά τα οποία πιστοποιούν τα στοιχεία που έχει δηλώσει στην αίτηση συμμετοχής (Αντίγραφο Πτυχίου, Αντίγραφο Απολυτήριου Λυκείου, Βεβαίωση Εργασιακής Εμπειρίας, Γνώση Ξένων Γλωσσών κ.τ.λ.).

Σε περίπτωση μη συμμετοχής του εκπαιδευόμενου στη διαδικασία Δειγματοληπτικού Ελέγχου Εγγράφων, εφόσον κληθεί, ή μη ύπαρξης των δικαιολογητικών αυτών, δεν χορηγείται το πιστοποιητικό σπουδών, ακόμα και αν έχει ολοκληρώσει επιτυχώς την εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία.

▶ **Αποπληρωμή του συνόλου των διδάκτρων**

Ο εκπαιδευόμενος θα πρέπει να μην έχει οικονομικής φύσεως εκκρεμότητες. Σε περίπτωση που υπάρχουν τέτοιες, το πιστοποιητικό σπουδών διατηρείται στο αρχείο της Γραμματείας, μέχρι την ενημέρωση της για τη διευθέτηση της εκκρεμότητας.

Προαιρετικά οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να συμμετέχουν:

▶ **στη διαδικασία αξιολόγησης προτεινόμενων προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης**

Η διαδικασία αξιολόγησης των προτεινόμενων προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης διεξάγεται ηλεκτρονικά μέσω ειδικά διαμορφωμένου συνδέσμου, όπου ο μετέχων μπορεί να δει σύντομη περιγραφή των εν λόγω προγραμμάτων, καθώς και να υποβάλει ηλεκτρονικά τη φόρμα ταξινόμησής τους, με βάση το βαθμό προτίμησης που τους αποδίδει. Στοχεύει δε, στη μελέτη και τον σχεδιασμό ενεργειών, προς την κατεύθυνση της **κάλυψης πραγματικών εκπαιδευτικών αναγκών**, σύμφωνα με τη φιλοσοφία του Προγράμματος E-learning του ΕΚΠΑ.

▶ **στη διαδικασία αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών και της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης**

Η διαδικασία αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών και της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης και κατάρτισης διεξάγεται ηλεκτρονικά από τον εκπαιδευόμενο μέσω ειδικά διαμορφωμένου συνδέσμου μετά την περάτωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στόχος της εν λόγω διαδικασίας αξιολόγησης είναι αφενός η βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών που εμπλέκονται στη διενέργεια της μαθησιακής διαδικασίας και αφορούν την εκπαιδευτική, γραμματειακή και τεχνική υποστήριξη, και αφετέρου στη μελέτη και το σχεδιασμό ενεργειών προς την κατεύθυνση της **διαρκούς αναβάθμισης** του Προγράμματος e-learning του ΕΚΠΑ, μέσω της ανάπτυξης νέων εκπαιδευτικών εργαλείων για την αποτελεσματικότερη αφομοίωση των προσφερόμενων γνώσεων, καθώς και στη διασφάλιση της πρακτικής εφαρμογής αυτών, σε πραγματικές συνθήκες εργασίας.

▶ **στη διαδικασία αξιολόγησης των εκπαιδευτών**

Μετά το τέλος κάθε μαθήματος, ο εκάστοτε εκπαιδευόμενος δύναται να εισέλθει σε συγκεκριμένο δικτυακό τόπο και να απαντάει ανώνυμα, σε ένα ειδικό ερωτηματολόγιο, βάσει του οποίου προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα, σχετικά με το επίπεδο και την ποιότητα των εκπαιδευτικών υπηρεσιών που παρέχει ο εκπαιδευτής του εκάστοτε μαθήματος.

14. ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Οι συγγραφείς του εκπαιδευτικού υλικού είναι μέλη ΔΕΠ του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών ή και ειδικοί εμπειρογνώμονες με ιδιαίτερη συγγραφική καταξίωση, οι οποίοι κατέχουν πολύ βασικό ρόλο στην υλοποίηση του προγράμματος. Συγγράφουν τα βασικά κείμενα και αναλαμβάνουν την επιστημονική ευθύνη για την μετατροπή του εκπαιδευτικού υλικού σε e-learning μορφή. Συγγραφέας και Εκπαιδευτής του προγράμματος είναι ο **κ. Τ. Κ. Βιδάλης**, Δρ. Ν., Δικηγόρος Αθηνών, Επιστ. Συνεργάτης Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, Εμπειρογνώμων Ε.Ε..

15. Ο ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

Οι Ακαδημαϊκοί Υπεύθυνοι του Προγράμματος είναι ο Αναπληρωτής Καθηγητής του τμήματος Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης, του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, **Αριστείδης Χατζής**, μέλος ΔΕΠ του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, και ο **Καραμπίνης Ανδρέας**, καθηγητής Εντατικολογίας της Ιατρικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και πρόεδρος του Εθνικού Οργανισμού Μεταμοσχεύσεων, οι οποίοι έχουν την ευθύνη για το σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση της ακαδημαϊκής διαδικασίας για το συγκεκριμένο πρόγραμμα.

16. ΠΩΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ Η ΎΛΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα επιμόρφωσης περιλαμβάνει **τρεις (3) θεματικές ενότητες** (μαθήματα). Η δομή του προγράμματος παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα.

Ιατρική Δεοντολογία και Βιοηθική	
Μαθήματα	Βαθμοί ECVET
Βασικές Έννοιες	3,33
Βιοϊατρική Έρευνα	2,5
Ζητήματα Αναπαραγωγής	2,5

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Μάθημα: Βασικές Έννοιες

Course 1 - Η Ιατρική Πράξη

Διδακτική Ενότητα 1: Αυτονομία του Ασθενούς και Ιατρικό Καθήκον

Στην ενότητα αυτή αναλύεται η σχέση ιατρού/ ασθενούς υπό το πρίσμα της αρχής της αυτονομίας. Αρχικά, τονίζεται η μετάβαση από το κλασικό πρότυπο του «ιατρικού πατερναλισμού» στο πρότυπο της ενεργού συμμετοχής του ασθενούς, με την αναγνώριση της αξίας του αυτοκαθορισμού του. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η κομβική έννοια που χαρακτηρίζει αυτό το πρότυπο, δηλαδή η «συναίνεση ύστερα από πληροφόρηση», και αναλύονται οι συνέπειές της, ιδίως σε συνδυασμό με το βασικό καθήκον φροντίδας της ζωής και της υγείας που βαρύνει τον ιατρό, αλλά και το δικαίωμα «μη γνώσης». Τέλος, αναπτύσσονται τα ζητήματα που προκύπτουν από την έλλειψη της ικανότητας συναίνεσης, σε ορισμένες κατηγορίες προσώπων (παιδιά, πρόσωπα με διανοητικά προβλήματα, ψυχικά ασθενείς κ.λπ.).

Διδακτική Ενότητα 2: Ιατρική Πράξη και Ιδιωτικότητα

Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η σχέση της ιατρικής πράξης με την προστασία της ιδιωτικότητας, ένα θεμελιώδες αγαθό του ασθενούς. Πρώτα, αναλύεται η έννοια της ιδιωτικότητας, ως πυρήνας της προσωπικότητας του ανθρώπου, και τα δικαιώματα που πηγάζουν από αυτήν. Στη συνέχεια, μελετάται το ιατρικό απόρρητο, που αποτελεί ιστορικά την βασική κατοχύρωση της ιδιωτικότητας του ασθενούς και θεμελιώνει τη σχέση εμπιστοσύνης με τον θεράποντα ιατρό. Τέλος, αναπτύσσονται τα ζητήματα που αφορούν τη διαχείριση ιατρικών αρχείων και συνδέονται με την προστασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων του ασθενούς. Ο ιατρικός φάκελος, με τη συμβατική ή με την ηλεκτρονική του μορφή, τα επαγγελματικά ιατρικά βιβλία, καθώς και εφαρμογές όπως η ηλεκτρονική συνταγογράφηση, εντάσσονται κυρίως στην προβληματική αυτή.

Διδακτική Ενότητα 3: Δημόσια Υγεία και Αυτονομία

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται η προστασία της δημόσιας υγείας ως λόγος επιβολής περιορισμών στην αυτονομία του προσώπου. Η σχέση των δύο αυτών αξιών προϋποθέτει σταθμίσεις μεταξύ συλλογικών και ατομικών αγαθών, σε διάφορα επίπεδα.

Θα μελετηθεί, πρώτα, το ζήτημα των προληπτικών επεμβάσεων στην υγεία (εμβολιασμοί), για την αντιμετώπιση λοιμωδών νοσημάτων και τα συναφή όρια του ιατρικού καθήκοντος. Στη συνέχεια, θα αναπτυχθεί η προβληματική άλλων περιορισμών στην ευρύτερη αυτονομία του προσώπου (ιδίως στην ελευθερία κίνησης και εγκατάστασης, αλλά και στην ιδιωτικότητα), που συνδέονται με τον κίνδυνο του κοινωνικού στιγματισμού, όπως επίσης και με το φαινόμενο των μεταναστευτικών κινήσεων. Τέλος, θα θιγούν ορισμένα ειδικά θέματα που σχετίζονται με την επείγουσα προστασία της δημόσιας υγείας και αφορούν πιθανή διακινδύνευση δικαιωμάτων των πολιτών, όπως οι κλινικές δοκιμές και οι ευρεσιτεχνίες νέων θεραπευτικών μέσων.

Διδακτική Ενότητα 4: Ιατρική Ευθύνη

Στην παρούσα διδακτική ενότητα θα εξετασθεί η ιατρική ευθύνη από την πλευρά του δικαίου, ως συνέπεια της εσφαλμένης ιατρικής πράξης.

Στην αρχή παρουσιάζεται η θεμελίωση της ευθύνης στο πρότυπο της αυτονομίας και των δικαιωμάτων του ασθενούς και εκτίθενται τα βασικά νομοθετήματα του ιατρικού δικαίου, που συνιστούν το πλαίσιο της αξιολόγησής της. Προσδιορίζεται η έννοια της ευθύνης, καθώς και αυτή του ιατρικού σφάλματος, αναλύονται τα τέσσερα κριτήρια της ορθής ιατρικής πράξης, σύμφωνα με το νόμο, επισημαίνεται η κρίσιμη για την απόδειξη της ευθύνης ιδιότητα του ιατρού ως παρόχου υπηρεσιών και μελετάται η ευθύνη των συνεργατών του, όταν αυτοί διαπράττουν σφάλμα. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η τριπλή διάσταση της ιατρικής ευθύνης, ως ποινικής (στην περίπτωση που το ιατρικό σφάλμα συνεπάγεται ποινικό αδίκημα), αστικής (οπότε πρέπει να αποκατασταθεί η ζημιά του παθόντος ασθενούς ή άλλου προσώπου) και πειθαρχικής (που αφορά τη δέσμευση του ιατρού εν όψει της επαγγελματικής του ιδιότητας).

Course 2 - Ειδικές Ιατρικές Πράξεις

Διδακτική Ενότητα 1: Μεταμοσχεύσεις

Στην παρούσα διδακτική ενότητα θα μελετήσουμε τη δεοντολογία και το δίκαιο που διέπουν τις μεταμοσχεύσεις ιστών και οργάνων στον άνθρωπο.

Θα αναλυθούν, πρώτα, τα ζητήματα που προκύπτουν σε μεταμοσχεύσεις από ζώντες δότες, στις οποίες η μέριμνα για την υγεία και την αυτονομία του δότη τοποθετείται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Εδώ θα εκτεθεί και η προβληματική της εμπορευματοποίησης οργάνων, από τη σκοπιά της ανθρώπινης αξίας. Στη συνέχεια, θα συζητήσουμε θέματα που σχετίζονται με τη λήψη μοσχευμάτων από νεκρούς δότες, όπου μας ενδιαφέρουν κυρίως ο προσδιορισμός της στιγμής του θανάτου, η διάκριση μεταξύ εκφρασμένης και εικαζόμενης βούλησης του δότη, η ηθική δικαιολόγηση της τήρησης ανωνυμίας μεταξύ δότη και λήπτη, καθώς και ο καθορισμός προτεραιοτήτων κατά την κατανομή διαθέσιμων οργάνων.

Διδακτική Ενότητα 2: Γενετικές Εξετάσεις Προστασία της Υγείας

Στην παρούσα διδακτική ενότητα θα μελετήσουμε ζητήματα δεοντολογίας που αφορούν τη διενέργεια γενετικών εξετάσεων και τη χρήση των γενετικών πληροφοριών για την προστασία της υγείας.

Παρουσιάζονται, πρώτα, οι εφαρμογές της Γενετικής στον άνθρωπο, που καλύπτουν τους τομείς της ταυτοποίησης προσώπων και πληθυσμών, της έρευνας στο έμβρυο και της προστασίας της υγείας προσώπων. Στον τελευταίο αυτό τομέα αναδεικνύεται ιδιαίτερα η σημασία των εφαρμογών στη σύγχρονη Ιατρική, τόσο σε σχέση με τη διάγνωση και την πρόληψη, όσο και σε σχέση με τις προοπτικές νέων

θεραπευτικών μέσων και τεχνολογιών. Στη συνέχεια, αναλύονται τα ζητήματα βιοηθικής και δικαίου, με αφετηρία την ιδιότητα των γενετικών πληροφοριών ως ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Εξηγείται το πρόβλημα των γενετικών διακρίσεων, που μας οδηγεί στην αρχή της απαγόρευσής τους και, τέλος, συζητείται η δυνατότητα πρόσβασης τρίτων σε γενετικά δεδομένα που συνδέονται με την υγεία ενός προσώπου, ιδίως στους τομείς της εργασίας και της ασφάλισης.

Διδακτική Ενότητα 3: «Βελτίωση» του Ανθρώπινου Οργανισμού

Στην ενότητα αυτή εξετάζεται το ζήτημα της «βελτίωσης» ενός υγιούς οργανισμού από την άποψη της βιοηθικής, ή αλλιώς, οι θεμιτές επεμβάσεις στον οργανισμό μας, προκειμένου να αλληιάξουμε χαρακτηριστικά ή να αναπτύξουμε δυνατότητές του.

Αρχικά, η «βελτίωση» οριοθετείται από την υγεία και συζητείται ως επιλογή αυτοκαθορισμού του προσώπου, με βάση ειδικά παραδείγματα (αισθητικές επεμβάσεις, χρήση αντικαταθλιπτικών φαρμάκων ή άλλων μεθόδων επέμβασης στις νοητικές λειτουργίες κ.λπ.). Συζητούνται επίσης μελλοντικές προοπτικές γενετικών εφαρμογών «βελτίωσης», με μη αναστρέψιμα αποτελέσματα (genetic enhancement). Στην ίδια υποενότητα, μελετάται η θέση του ιατρού που αναλαμβάνει βελτιωτικές πράξεις, από άποψη δεοντολογίας.

Στη συνέχεια, αναλύονται ζητήματα περιορισμών, λόγω επηρεασμού τρίτων προσώπων από τρέχουσες πρακτικές «βελτίωσης» (ιδίως στον αθλητισμό ή σε εξετάσεις στο πλαίσιο της εκπαίδευσης). Εδώ, ενδιαφέρει επίσης η θέση των γονέων σε σχέση με ανάλογες εφαρμογές σε ανηλίκους.

Διδακτική Ενότητα 4: Αποφάσεις στο Τέλος της Ζωής

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα αναπτύσσεται ο ηθικός προβληματισμός που αφορά την αυτονομία του ασθενούς, σε σχέση με επιλογές τέλους της ζωής, και παρουσιάζονται οι συναφείς επιλογές του δικαίου. Διακρίνονται οι περιπτώσεις της διακοπής της τεχνητής παράτασης της ζωής, της υποβοηθούμενης αυτοκτονίας και της ευθανασίας, και επισημαίνονται τα ειδικά προβλήματα που εμφανίζουν. Συζητείται το αν υπάρχει ένα «δικαίωμα στον θάνατο», ως διάσταση της αυτονομίας του προσώπου, είτε υπό την εκδοχή της άρνησης θεραπείας είτε υπό την εκδοχή της ενεργητικής διακοπής της ζωής. Τέλος, αναλύεται το θέμα των «προγενέστερων οδηγιών» και των «διαθηκών ζωής», ως επιλογών προέκτασης της ισχύος της συναίνεσης, σε χρόνο που το πρόσωπο δεν μπορεί να εκφράσει βούληση, και η δέσμευση που συνεπάγονται για τον ιατρό και τους συγγενείς, ιδίως ως αποφάσεις τέλους της ζωής.

Βιοϊατρική Έρευνα

Course 1 - Βασικοί Θεσμοί

Διδακτική Ενότητα 1: Ηθική της Βιοϊατρικής Έρευνας

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται το ζήτημα της ηθικής ακεραιότητας ως προς τη διενέργεια της βιοιατρικής έρευνας και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της, εν όψει των ιδιαίτερων συνθηκών που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές σήμερα.

Εκτίθεται, πρώτα, η ηθική σημασία της έρευνας, αλλά και οι δυσκολίες που συνοδεύουν την ερευνητική δραστηριότητα, εν όψει της ανάγκης προσέλκυσης οικονομικών πόρων από τις μεγάλες ερευνητικές μονάδες.

Κατόπιν, το ενδιαφέρον συγκεντρώνεται στο φαινόμενο της σύγκρουσης συμφερόντων, μεταξύ της ελευθερίας του ερευνητή και του οικονομικού συμφέροντος του χρηματοδότη, που εμφανίζεται εντονότερα στην κλινική έρευνα. Παρουσιάζονται, σχετικά, εναλλακτικές επιλογές, με γνώμονα τη διασφάλιση της προστασίας της υγείας, αξία κρίσιμη ειδικά στο πεδίο αυτό.

Διδακτική Ενότητα 2: Έλεγχος Δεοντολογίας της Έρευνας

Στην ενότητα αυτή αναλύεται ο θεσμός του ελέγχου δεοντολογίας της έρευνας, που αποτελεί σήμερα αναγκαία προϋπόθεση τόσο για τη χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων όσο και για τη δημοσίευση επιστημονικών ευρημάτων στις βιολογικές επιστήμες και την Ιατρική.

Παρουσιάζονται, πρώτα, οι αρχές συγκρότησης και λειτουργίας των επιτροπών δεοντολογίας της έρευνας (research ethics committees – RECs), με βάση τη διεθνή πρακτική, και συζητούνται προβλήματα θεσμικής υφής που αυτές αντιμετωπίζουν, όπως π.χ. οι σχέσεις με όργανα συναφούς αντικείμενου (Αρχές Προστασίας Δεδομένων, επιτροπές επιστημονικού ελέγχου) ή η συντρέχουσα αρμοδιότητα περισσότερων στον ίδιο τομέα (π.χ. επιτροπές πανεπιστημιακών νοσοκομείων – κεντρικές επιτροπές πανεπιστημίων).

Στη συνέχεια, οριοθετείται ο έλεγχος ως προς ειδικά αντικείμενα, με βάση τα σημαντικότερα κείμενα νομοθεσίας και δεοντολογίας και κριτήριο, ιδίως, τις απαιτήσεις δεοντολογικής καταλληλότητας, που ισχύουν στην τρέχουσα ερευνητική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (κυρίως, με αναφορά στα προγράμματα του Horizon 2020 και του European Research Council).

Διδακτική Ενότητα 3: Βιοτράπεζες

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα θα εξετάσουμε το ζήτημα των βιοτραπεζών, των συλλογών δηλαδή βιολογικού υλικού, καθώς και ατομικών ή πληθυσμιακών πληροφοριών, που μπορεί να έχουν εφαρμογές στην κλινική πράξη και τη βιοιατρική έρευνα. Από πολλές απόψεις, οι βιοτράπεζες αναδεικνύουν ενδιαφέρουσες για τη βιοηθική και το δίκαιο πλευρές, εν όψει μάλιστα της διαρκώς αυξανόμενης σημασίας τους, ιδίως όσον αφορά τον σχεδιασμό πολιτικών υγείας και τον πειραματισμό σε νέα θεραπευτικά μέσα.

Αφού ορίσουμε τα διάφορα είδη τέτοιων συλλογών και τις δυνατές χρήσεις τους, θα επικεντρωθούμε στις μεγάλες βιοτράπεζες με σκοπό την έρευνα και θα αναφερθούμε στο ζήτημα της συναίνεσης του δότη βιολογικού υλικού ή δεδομένων, που αποτελεί κρίσιμο όρο για τη συγκρότηση μιας βιοτράπεζας. Κατόπιν, θα αναλύσουμε το πρόβλημα της ανωνυμοποιημένης χρήσης των προσωπικών δεδομένων που ανήκουν στο περιεχόμενο των συλλογών αυτών και θα εξετάσουμε τις συναφείς δυνατότητες διάθεσης, ιδίως δε εμπορικής εκμετάλλευσης, εν όψει του ευαίσθητου χαρακτήρα αυτών των δεδομένων.

Course 2 - Είδη Έρευνας

Διδακτική Ενότητα 1: Προκλινικές Μελέτες - Έρευνα σε Ζώα

Σε αυτή την ενότητα αναλύονται τα ηθικά ζητήματα που αφορούν την προκλινική βιοιατρική έρευνα σε ζώα εργαστηρίου. Ο πειραματισμός σε ζώα υπακούει σήμερα σε συγκεκριμένους κανόνες δεοντολογίας, που δεσμεύουν τους ερευνητές.

Αρχικά, συζητείται το ηθικό status των ζώων εν γένει, σε σχέση με διαφορετικές περιπτώσεις μεταχείρισής τους, για την εξυπηρέτηση των αναγκών του ανθρώπου. Στο πλαίσιο αυτό, διακρίνεται το ιδιαίτερο καθεστώς των σπονδυλωτών ζώων, ειδικότερα όσων χρησιμοποιούνται σε πειράματα. Κατόπιν, εκτίθεται η βασική προβληματική της «αρχής των 3 Rs», που διέπει σήμερα τον πειραματισμό σε σπονδυλωτά ζώα, όπως αυτή συγκεκριμενοποιείται στην πρόσφατη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Γίνεται ιδιαίτερη μνεία σε γενετικά τροποποιημένα ή διαγονιδιακά «μοντέλα» ζώων (και την εφαρμογή της εν λόγω αρχής σε αυτά), καθώς επίσης και στο θέμα της ευρεσιτεχνιακής τους κατοχύρωσης, ως πρωτότυπων μορφών ζωής.

Διδακτική Ενότητα 2: Έρευνα στο Έμβρυο – Βλαστοκύτταρα

Στην ενότητα αυτή εξετάζονται τα ηθικά ζητήματα που προκύπτουν από την έρευνα στο έμβρυο, ειδικά σε σχέση με τη χρήση των εμβρυικών βλαστοκυττάρων. Πρόκειται για μια δυνατότητα που εξασφάλισε η εξωσωματική γονιμοποίηση, ανοίγοντας εξαιρετικές προοπτικές στη σύγχρονη Ιατρική. Πρώτα, παρουσιάζονται τα βιολογικά δεδομένα και διακρίνονται τα είδη των πρώτων αδιαφοροποίητων κυττάρων του ανθρώπινου οργανισμού, το δυναμικό τους και οι πιθανές χρήσεις τους. Διευκρινίζονται οι έννοιες των αιμοποιητικών αρχέγονων κυττάρων, καθώς και της τεχνικής της κλωνοποίησης. Κατόπιν, αναλύεται το ηθικό status του πρώιμου ανθρώπινου εμβρύου και, με βάση την ανάλυση αυτή, προσεγγίζονται οι ερευνητικές προοπτικές στα εμβρυικά βλαστοκύτταρα, καθώς και εναλλακτικοί τρόποι που έχουν δοκιμασθεί, όπως είναι η δημιουργία υβριδικών οργανισμών. Εδώ επίσης εξετάζεται και η ηθική διάσταση της κλωνοποίησης στον άνθρωπο.

Διδακτική Ενότητα 3: Κλινικές Μελέτες

Στην παρούσα διδακτική ενότητα θα μελετήσουμε ζητήματα βιοηθικής και δικαίου που αφορούν τον κλινικό πειραματισμό στον άνθρωπο (κλινικές μελέτες), ειδικά τις κλινικές δοκιμές φαρμάκων. Θα αναλυθεί, πρώτα, η οργάνωση των κλινικών δοκιμών, ως παρεμβατικών κλινικών μελετών, αφού εξηγηθεί η αναγκαιότητα της διενέργειάς τους. Θα επισημάνουμε τις «φάσεις» και τα κύρια σημεία της μεθοδολογίας τους, που αποσκοπεί στην επίτευξη του διπλού στόχου της αποτελεσματικότητας και της ασφάλειας του νέου φαρμάκου. Στη συνέχεια, θα συζητήσουμε θέματα που αφορούν τη δεοντολογία των δοκιμών, επικεντρώνοντας στις εγγυήσεις για την υγεία και την αυτονομία του συμμετέχοντα, εγγυήσεις αυστηρότερες από εκείνες που ισχύουν στις συμβατικές ιατρικές πράξεις. Θα αναλύσουμε το ειδικό ζήτημα των «επείγουσών» δοκιμών, και θα κλείσουμε με τις δύο ηθικά ενδιαφέρουσες προβληματικές, της συμμετοχής προσώπων ανίκανων να συναινούν, καθώς και της συμμετοχής ευάλωτων προσώπων.

Ζητήματα Αναπαραγωγής

Course 1 - Αρνητική Αναπαραγωγή

Διδακτική Ενότητα 1: Αντισύλληψη

Στην παρούσα διδακτική ενότητα θα μελετήσουμε ζητήματα βιοηθικής και δικαίου που σχετίζονται με την αντισύλληψη, ως τρόπου ελέγχου της ανθρώπινης αναπαραγωγής.

Θα αναλυθεί, πρώτα, η αρνητική όψη του θεμελιώδους δικαιώματος στην αναπαραγωγή, μια διάσταση της αυτονομίας του προσώπου, όπου εντάσσεται και η αντισύλληψη. Εδώ παρουσιάζεται, ειδικά, το πρόβλημα της ηθικής σημασίας του ανθρώπινου αναπαραγωγικού υλικού, πριν από τη σύλληψη, δηλαδή των γαμετών. Στη συνέχεια, θα συζητήσουμε θέματα που αφορούν τη σχέση της αντισύλληψης με συναφείς όψεις αυτοκαθορισμού του προσώπου, δηλαδή με τη σεξουαλική ελευθερία και το δικαίωμα της υγείας. Τέλος, θα αναλυθεί η προβληματική του επηρεασμού άλλων προσώπων από την επιλογή της αντισύλληψης, στην οικογένεια του ενδιαφερομένου, καθώς και το ζήτημα της ευθύνης του ιατρού που παρέχει σχετική συμβουλευτική υποστήριξη.

Διδακτική Ενότητα 2: Στείρωση

Σε αυτήν τη διδακτική ενότητα θα εξετασθεί η στείρωση ως επιλογή παραίτησης από το δικαίωμα της αναπαραγωγής ή στέρσης αυτού του δικαιώματος.

Αρχικά, θα συζητηθεί η γενική προβληματική της παραίτησης του ίδιου του προσώπου από θεμελιώδη

δικαιώματα, για λόγους αυτοκαθορισμού. Στο πλαίσιο αυτής της προβληματικής, θα ενταχθεί η εκούσια στείρωση, δηλαδή ο αποκλεισμός κάθε πιθανότητας απόκτησης φυσικών απογόνων στο μέλλον, εκείνου που την αποφασίζει.

Στη συνέχεια, θα αναπτυχθεί το ζήτημα της ακούσιας (ή αναγκαστικής) στείρωσης προσώπων που κρίνονται μη ικανά να αναλάβουν τη φροντίδα των απογόνων τους, για λόγους που αναζητούν έρεισμα στο ευρύτερο κοινωνικό συμφέρον, σε σχέση με τα όρια της αυτονομίας τους.

Στο πλαίσιο του όλου προβληματισμού, θα εστιάσουμε την προσοχή ειδικά στο ιατρικό καθήκον, σε σχέση με επιλογές στείρωσης, παίρνοντας υπ' όψιν ότι αυτές προϋποθέτουν ιατρική επέμβαση μη αναγκαία για την προστασία της υγείας του προσώπου.

Διδακτική Ενότητα 3: Άμβλωση

Στην παρούσα διδακτική ενότητα εξετάζουμε την ηθική και νομική διάσταση της άμβλωσης (τεχνητής διακοπής της εγκυμοσύνης), επίσης ως αρνητικής όψης του δικαιώματος της αναπαραγωγής.

Αναλύουμε, κατ' αρχάς, το ηθικό καθεστώς του κυοφορούμενου, που συνδέεται με την αντικειμενική όψη της ανθρώπινης αξίας, και διαφοροποιείται ανάλογα με τα στάδια της ανάπτυξής του, αποκτώντας ειδική σημασία στο «κατώφλι» της βιωσιμότητας. Από την άλλη πλευρά, εντοπίζουμε ζητήματα συγκρούσεων με δικαιώματα της γυναίκας που κυοφορεί, του συζύγου ή συντρόφου της, καθώς και τη θέση του ιατρού προ αυτών των συγκρούσεων, από την άποψη της ιατρικής δεοντολογίας.

Στη συνέχεια, μελετάμε τις επιλογές της ελληνικής νομοθεσίας για την επιτρεπτή άμβλωση, δηλαδή τις συγκεκριμένες σταθμίσεις μεταξύ της αξίας του κυοφορουμένου και της αυτονομίας της γυναίκας, που αφορούν διαφορετικούς λόγους α) ελεύθερης διάθεσης του σώματός της, β) υγείας του μελλοντικού παιδιού, γ) κοινωνικής πίεσης και δ) υγείας της ίδιας.

Course 2 - Θετική Αναπαραγωγή

Διδακτική Ενότητα 1: Διάθεση Αναπαραγωγικού Υλικού

Στην παρούσα διδακτική ενότητα παρουσιάζεται η προβληματική της ετερόλογης χρήσης αναπαραγωγικού υλικού, ειδικότερα οι προϋποθέσεις της διακίνησής του. Η χρήση γαμετών από τρίτους δότες αποτελεί την ουσιαστική καινοτομία στην υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, καθώς αντιμετωπίζει τα σοβαρότερα προβλήματα φυσικής αδυναμίας τεκνοποίησης.

Στην αρχή συζητούνται τα προβλήματα του περιορισμού στην προσφορά γαμετών από τον ίδιο δότη, της εμπορευματοποίησης του αναπαραγωγικού υλικού (εν όψει της ιδιαίτερης φύσης του) και της προστασίας των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων του δότη, υπό το πρίσμα ιδίως του σύγχρονου φαινομένου του «αναπαραγωγικού τουρισμού» (ή «διασυνοριακής παροχής αναπαραγωγικών υπηρεσιών»)

Στη συνέχεια, αναλύεται το νομικό καθεστώς των «τραπεζών» γαμετών και εμβρύων, όπως προβλέπεται από τη νομοθεσία μας, καθώς και το καθεστώς ελέγχου της διακίνησης (προληπτικού και κατασταλητικού), με βάση την ειδική σχετική αρμοδιότητα οργάνων του κράτους. Στην ίδια προβληματική, παρουσιάζεται και η συναφής ευθύνη των ιατρών και των μονάδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής.

Διδακτική Ενότητα 2: Μέθοδοι Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής

Στην ενότητα αυτή εξετάζονται τα ζητήματα βιοηθικής που προκύπτουν από την εφαρμογή των μεθόδων ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Πρώτα, παρουσιάζονται οι τρέχουσες μέθοδοι

υποβοήθησης και τα χαρακτηριστικά τους, για την αντιμετώπιση παθολογιών στη φυσική ικανότητα απόκτησης παιδιών. Κατόπιν, αναλύονται τα ηθικά και νομικά προβλήματα που ανακύπτουν ως προς την προστασία της υγείας και την αυτονομία όσων προσφεύγουν στις μεθόδους αυτές. Τέλος, εξετάζονται οι εφαρμογές της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής σε αναφορά με το θεμελιώδες δικαίωμα ίδρυσης οικογένειας και αναπτύσσεται η ηθική προβληματική της επίδρασης των μεθόδων στα οικογενειακά πρότυπα και αντιλήψεις, ιδίως με το δεδομένο της εμπλοκής τρίτων προσώπων στις οικογενειακές σχέσεις.

Διδακτική Ενότητα 3: Επιλογή Εμβρύου

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται, από άποψη βιοηθικής και δικαίου, η δυνατότητα που παρέχει η εξωσωματική γονιμοποίηση να επιλέγονται έμβρυα στο πρώιμο στάδιο της ανάπτυξής τους, με βάση γενετικά τους χαρακτηριστικά, προκειμένου να εμφυτευθούν στη μήτρα και να εξελιχθεί η αναπαραγωγική διαδικασία. Πρόκειται για επιλογές ευγονικής, τις οποίες έχει διευκολύνει η σύγχρονη τεχνολογία στην υποβοηθούμενη αναπαραγωγή.

Πρώτα, μελετάται το πρόβλημα της λεγόμενης «αρνητικής ευγονικής», δηλαδή της επιλογής, με κριτήριο την προστασία της υγείας του παιδιού που θα γεννηθεί. Προσδιορίζεται η έννοια της «παθολογίας», σε σχέση με γενετικά χαρακτηριστικά, ειδικά ως προς μονογονιδιακές ασθένειες που εκδηλώνονται σε προχωρημένη ηλικία.

Στη συνέχεια, αναπτύσσονται κριτήρια επιλογής με βάση τη λεγόμενη «θετική ευγονική», δηλαδή επιθυμητά χαρακτηριστικά του μελλοντικού παιδιού, ανεξάρτητα από την υγεία του. Εδώ, συζητείται η επιλογή με βάση το φύλο ή άλλο επιθυμητό φαινότυπο, τον οικογενειακό προγραμματισμό και, τέλος, την ανάγκη άμεσης φροντίδας της υγείας άλλου προσώπου (savior sibling).

17. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΧΟΡΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΤΟΥ Ε.Κ.Π.Α.		
ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ		
Η/Ο ..... ΤΟΥ		
Παρακολούθησε επιτυχώς το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο: «Ιατρική Δεοντολογία και Βιοηθική»		
.....		
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 201... - 201...		
που διοργανώθηκε από το Κέντρο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με τη χρήση Καινοτόμων Μεθόδων εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης		
Αθήνα, ΗΗ ΜΗΝΑΣ ΕΤΟΣ		
Ο Αναπληρωτής Πρύτανη Ερευνητικής Πολιτικής και Ανάπτυξης	Ο Διευθυντής του Κέντρου Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης	Ο Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος του Προγράμματος